

SZAKPOLITIKAI TÁJÉKOZTATÓ HOGYAN REAGÁLTAK A PROSUMEREK AZ ENERGIÁVÁLSÁGRA?

Az ukrajnai háború jelentős pszichológiai, társadalmi és gazdasági hatásokat váltott ki Európában, különösen az energiaszektorban, ahol az energiaellátás biztonsága vált a legnagyobb kihívássá, miközben az árak drámai módon emelkedtek. Az oroszországi földgáz- és kőolajszállítások lassulása/megakadása arra kényszerítette a kormányokat, hogy felülvizsgálják energiaügyi politikájukat, miközben a polgárok is alkalmazkodtak, új viselkedésmintákat követve, és alulról szerveződő kezdeményezések révén hozzájárulva a megújuló energiaforrások fejlesztéséhez és elterjedéséhez. Ezek az erőfeszítések, különösen a háztartások által létesített napenergiával működő erőművek és az alternatív fűtési megoldások, például hőszivattyúk alkalmazása, a helyi energiaforrások használata felé való elmozdulásra utalnak. A decentralizált megújuló energiarendszerek lehetővé teszik a közösségek számára, hogy saját energiafogyasztásuk felett nagyobb ellenőrzést gyakoroljanak, ezáltal növelve ellenállóképességüket (akár katonai támadásokkal szemben is), és függetlenségüket a külső energiaszolgáltatóktól. Ez az átalakulás nem csupán a fenntartható jövőhöz járul hozzá, hanem jelentős mértékben csökkentheti az energiaköltségeket is. Azonban, fontos kiemelni, hogy a válság súlyosbította az energia-szegénységet is számos háztartás számára.

Kutatásunk, amelyet a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatott, a prosumerek (akik egyszerre energiatermelők és felhasználók, mint a napelemet telepítő háztartások), a hőszivattyúhasználók és az energia-szegénységgel küzdő háztartások tapasztalataira összpontosított a Visegrádi Csoport országaiban (Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia). Számos fókuszcsoporthoz beszélgetést folytattunk, és az eredményeket egy szakpolitikai jelentésben mutattuk be. Ebben a szakpolitikai tájékoztatóban általános megállapításainkat mutatjuk be az emberek reakcióival kapcsolatban az energiaválságra, amely a COVID pandémia utáni gazdasági visszapattnás időszakban kezdődött, majd az ukrán háborúval súlyosbodott. A tájékoztató ajánlásokat megfogalmazásával ér véget a döntéshozók számára.

A kutatásunkban részt vevő prosumerek motivációja a napelemek telepítésére elsősorban gazdasági megfontolásokon alapult, mint például a megújuló energiaforrások és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású alternatívák versenyképes árai, az elektromos járművek (amelyeket saját áramukkal töltenek) használatából származó hosszú távú megtakarítások, valamint a nagyobb energiafüggetlenséget biztosító megoldások keresése. Egyedül Lengyelországban volt a háborúnak jelentős szerepe abban, hogy felgyorsult a fotovoltaikus rendszerek telepítése. A napelemek által elért függetlenség növelte a prosumerek energiaellátással kapcsolatos biztonság érzetét. Ugyanakkor itt a hazai áramszolgáltatóktól való függetlenségre utaltak, akikkel szemben általában nagyon kritikusak voltak; a lengyel prosumerek még az államot is olyan szereplőként említették, akiktől függetlenedni akarnak. Néhány cseh prosumer kivételnek számított ebben a tekintetben, mivel ők az erős energiaszolgáltatókat energiaellátásuk sarokkövének tekintették. Ezt az érvet visszavezethetjük az energiaválság csúcspontjára, amikor több cseh kis- és közepes méretű energiaszolgáltató csődbe ment.

A prosumerek egyértelmű előnyöket láttak a fotovoltaikus erőművek kiépítésében, és azt állították, hogy az energiaválság kiemelte ezeket az előnyöket, mivel a megtérülési idő jelentősen lerövidült a magasabb megtakarítások miatt. Ennek ellenére két fő kihívást emeltek ki. Az első a tárolással kapcsolatos, mind fizikai, mind virtuális szinten. A prosumerek arról számoltak be, hogy nehézséget okoz számukra a tárolóinfrastruktúrába való beruházás, mivel már jelentős

Ez a szakpolitikai tájékoztató a “Civic energy self-defense in the shadow of the war in Ukraine: grassroots energy activities in V4” című projekt eredményeként készült, amelyet a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatott a 22320072 számú szerződés keretében.

összegeket fektettek a napelemekbe, és kétségeik vannak az ilyen beruházás megtérülését illetően, különösen akkor, ha viselkedésüket már a termelési görbéhez igazították, vagyis a legnagyobb energiafogyasztó berendezéseiket a csúcsideben használják, mint például az elektromos autók töltése. Kutatásunkból kiderült, hogy a prosumerek megváltoztatták viselkedésüket, hogy javítsák napelemeik hatékonyságát, és minimalizálják a hálózatba táplált energia mennyiségét, amit nagyon kritikusan szemlélnek.

A prosumerek továbbá a napelemes rendszerek telepítése után sokkal jobban érdeklődtek az energiapiac, a fogyasztói jogok és az időjárás-előrejelzések iránt. A „virtuális” akkumulátorok (amelyek lehetővé teszik a prosumerek számára, hogy az általuk megtermelt energiát a hálózatba táplálják, és később, számukra megfelelő időpontban fogyasszák el) helyzete sokkal kedvezőbb Magyarországon és Csehországban. A Visegrádi Négyek többi országában a szabályozás kevésbé volt kedvező a prosumerek számára, ezért többségük inkább azonnal elfogyasztja a megtermelt energiát.

Ez a probléma összefügg a második fő kihívással, amely a meglévő szabályozási keretet és a prosumerek valamint az energiaszolgáltatók közötti kapcsolatot érintik. A prosumerek szerint a folyamatosan változó, gyakran tisztázatlan és igazságtalannak tartott szabályok visszatartják a háztartásokat a további megújuló energiaforrásokba történő befektetésektől. A prosumerek panaszkodtak, hogy nincs állandó jogszabályi keret az energiaárakra és a prosumerek által termelt és a hálózatból vételezett energia elszámolására vonatkozóan, ami Lengyelországban még tiltakozásokhoz is vezetett. Ez a kihívás kéz a kézben jár a fejlesztésre szoruló elektromos hálózattal, amely nem képes fogadni a prosumerek által előállított energiát a magas termelési napokon. Így a fotovoltaikus telepítések potenciálja nem használható ki teljes mértékben, és a prosumerek veszteséget szenvednek, mivel beruházásuk megtérülési ideje meghosszabbodik.

A napenergia nagyobb mértékű elterjedésének jelentős akadályai közé tartozik a hosszú távú pénzügyi előnyökkel kapcsolatos korlátozott társadalmi tudatosság, a környezetvédelmi szemlélet hiánya és a fogyasztók számára elérhető információk elégtelensége. Kutatásunkban a prosumerek többsége arról panaszkodott, hogy nehezen jutnak hozzá az információkhoz. Szerintük ezt az információs űrt gyakran „online szakértők” töltik be a közösségi médiában, ami félrevezető információk terjedésének kockázatát hordozza, és tovább bonyolítja a helyzetet. Bár a prosumerek maguk is cserélnek információkat és bevált gyakorlatokat egymás között, szkeptikusak azzal kapcsolatban, hogy képesek lesznek olyan energiaközösségeket létrehozni, amelyek támogatnák a napelemes erőművek további fejlődését. Kulturális és társadalmi akadályok is állnak a microgrid hálózatok energiaközösséggé vagy egyéb szövetkezetekké, energia mozgalmakká való átalakítása előtt. Még a legpozitívabb hozzáállású magyar prosumerek is úgy vélték, hogy a technikai (például a hálózati rendszer fejlesztése), kulturális (szolidaritás hiánya) és egyéb kihívások miatt az energiaközösségek megvalósítása jelentős akadályokba ütközhet a jövőben.

Ajánlások:

- Átlátható és tisztességes szabályozás bevezetése, amely lehetővé teszi minden prosumer számára a hozzáférést az energiapiacra, hogy saját termelésű energiájukat kereskedelmi forgalomba hozhassák.
- Az információáramlás javítása a potenciális prosumerek felé, valamint az átláthatóság növelése a meglévő és jövőbeli szabályok, az új energiapiaci szervezetek, és a rendelkezésre álló támogatási rendszerek terén. Támogatni kell az energiaközösségek fejlődését egy komplex keretrendszer kialakításával, amely igazságos rendszert biztosít minden tag és résztvevő számára.

Ez a szakpolitikai tájékoztató a “Civic energy self-defense in the shadow of the war in Ukraine: grassroots energy activities in V4” című projekt eredményeként készült, amelyet a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatott a 22320072 számú szerződés keretében.

- Az elektromos hálózat tervezésének és fejlesztésének javítása annak érdekében, hogy több megújuló energiaforrást tudjon befogadni.
- Támogatási rendszerek létrehozása, amelyek ösztönzik az egyéni tárolóeszközök (pl. akkumulátorok) vásárlását.
- Olyan szabályok bevezetése, amelyek a virtuális akkumulátorokat elérhetőbbé teszik a prosumerek számára. A meglévő magyar és cseh szabályok jó példaként szolgálhatnak a Visegrádi Négyek többi tagországának.